

De verliefden

Javier Marías bij Meulenhoff:

*Aller zielen
Een man van gevoel
Een hart zo blank
Denk morgen op het slagveld aan mij
Geen liefde meer
De zwarte rug van de tijd
Koorts en lans. Jouw gezicht morgen 1
Dans en droom. Jouw gezicht morgen 2
Gif en schaduw en afscheid. Jouw gezicht morgen 3
De verliefden
Terwijl zij slapen
Zo begint het slechte
Berta Isla
Tomas Nevinson*

Javier Marías

De verliefden

ROMAN

Uit het Spaans vertaald door Aline Glastra van Loon

MEULENHOF

Eerste druk 2012

Drieëntwintigste druk 2026

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

De vertaler ontving voor de vertaling van dit boek een
werkbeurs van het Nederlands Letterenfonds.

ISBN 978-90-896-8392-2

ISBN 978-94-602-3338-8 (e-book)

NUR 302

Oorspronkelijke titel: *Los enamoramientos*

Omslagontwerp: Studio Marlies Visser

Omslagbeeld: © Elliott Erwitt / Magnum Photos /

Hollandse Hoogte

Auteursfoto: © Agence Opale

Vormgeving binnenwerk: Text & Image

© Javier Marías, 2011 en Alfaguara S.A. Ediciones

© Nederlandse vertaling 2012 Aline Glastra van Loon en
Meulenhoff Boekerij bv, Amsterdam

Uitgegeven in overeenstemming met Casanovas & Lynch
Agencia Literaria S.L.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden
verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd bestand,
of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij
elektronisch, mechanisch of op enige andere manier, zonder
voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Tekst-
en datamining van (delen van) deze uitgave is uitdrukkelijk niet
toegestaan.

All rights are reserved, including those for text and data mining,
AI training and similar technologies.

*Voor Mercedes López-Ballesteros,
omdat ze me opzoekt en verhalen vertelt.*

*En voor Carme López Mercader,
omdat ze nog steeds in mijn oor lacht
en naar me luistert.*

DEEL EEN

De laatste keer dat ik Miguel Desvern of Deverne zag was ook de laatste keer dat hij gezien werd door zijn vrouw, Luisa, wat toch wel vreemd en misschien onrechtvaardig was, aangezien zij zijn vrouw was en ik daarentegen een onbekende die nog nooit een woord met hem had gewisseld. Zelfs zijn naam kende ik niet, die kwam ik pas te weten toen het al te laat was, toen hij op een foto in de krant stond, neergestoken en half uitgetekend en op het punt te veranderen in een dode, als hij dat al niet was voor zijn eigen afwezige bewustzijn dat nooit meer zou terugkeren; het laatste wat hij moet hebben beseft was dat men hem per vergissing en zonder reden met een mes te lijf ging, dat wil zeggen stompzinnig, en dat er bovendien niet één maar meerdere keren werd gestoken, genadeloos, om hem daar ter plekke van de aardbodem te laten verdwijnen en zonder pardon naar de andere wereld te helpen. Te laat voor wat, vraag ik me af. Eerlijk gezegd weet ik het niet. Pas als iemand doodgaat denken we dat het te laat is voor wat dan ook, voor alles – vooral om op hem te wachten – en schrijven we hem zonder meer af. Dat doen we eveneens met familieleden, ook al kost het ons veel meer moeite en treuren we om hen en blijft hun beeld in ons hoofd zitten als we op straat en door ons huis lopen, en geloven we lange tijd dat we er niet aan zullen wennen. Maar vanaf het begin weten we –

vanaf het moment dat ze doodgaan – dat we niet meer op hen hoeven te rekenen, zelfs niet voor het alleronbeduidendste, voor een alledaags telefoontje of een domme vraag ('Heb ik de autosleuteltjes daar laten liggen?', 'Hoe laat zijn de kinderen vandaag weggegaan?'), voor niets. Niets is niets. Eigenlijk is het onbegrijpelijk, want het impliceert dat we zekerheden hebben, wat niet strookt met onze aard: de zekerheid dat iemand niet meer zal komen, niets meer zal zeggen, nooit meer een stap zal zetten – noch om dichterbij te komen noch om zich te verwijderen –, ons niet meer zal aankijken, zijn blik niet meer zal afwenden. Ik weet niet hoe we het kunnen verdragen en evenmin hoe we erbovenop komen. Ik weet niet hoe we het af en toe helemaal kunnen vergeten, als de tijd al is verstreken en ons heeft verwijderd van degenen die stil zijn blijven staan.

Maar ik had hem vele ochtenden gezien en horen praten en lachen, bijna elke ochtend gedurende een aantal jaren, op een vroeg maar niet al te vroeg uur, eigenlijk kwam ik meestal iets te laat op mijn werk om in de gelegenheid te zijn een tijdje tegelijk aanwezig te zijn met dat paar, niet met hem – laat daar geen misverstand over bestaan – maar met hen beiden, het waren zij beiden die me geruststelden en een aangenaam gevoel gaven voordat ik aan mijn werkdag begon. Ze werden bijna een noodzaak. Nee, dat is niet het juiste woord voor iets wat ons genoeg en kalmte verschaft. Misschien een voorteken, hoewel ook dat niet, want het was niet zo dat ik geloofde dat het me slecht zou vergaan op de dag dat ik niet samen met hen ontbeet, ik bedoel op afstand; alleen begon ik die in een minder goede bui of was ik minder optimistisch zonder de aanblik die ze me dagelijks boden, en dat was die van een ordelijke of zo men wil harmonieuze wereld. Of nou ja, die van een miniem fragment van de wereld dat slechts door heel weinigen werd aanschouwd, zoals dat het geval is met elk fragment of met elk leven, zelfs dat van hen die het meest in de schijnwerpers staan. Ik vond het niet prettig me-

zelf urenlang op te sluiten zonder hen te hebben gezien en geobserveerd, niet tersluiks maar discreet, het laatste wat ik zou hebben gewild was hen te storen of er de oorzaak van te zijn dat ze zich niet op hun gemak voelden. Hen verjagen zou onvergeeflijk zijn geweest en bovendien zou ik mezelf erdoor benadelen. Het deed me goed dezelfde lucht in te ademen als zij, of deel uit te maken van hun ochtendlandschap – een onopgemerkt deel – voordat ze afscheid namen tot vermoedelijk de volgende maaltijd, die op veel dagen misschien al het avondeten was. Die laatste dag dat zijn vrouw en ik hem zagen, konden ze het avondeten niet meer samen gebruiken. Zelfs de lunch niet. Twintig minuten heeft zij in een restaurant op hem zitten wachten, verwonderd maar zonder angst, totdat haar telefoontje ging en haar wereld instortte en ze nooit meer op hem zou wachten.

Vanaf de eerste dag viel het me op dat het om een echtpaar ging, hij tegen de vijftig en zij een aantal jaren jonger, waarschijnlijk nog geen veertig. Het leukste aan hen was dat je kon zien dat ze het samen zo naar hun zin hadden. Op een tijdstip waarop bijna niemand ergens voor in de stemming is, en al helemaal niet om te lachen en geintjes te maken, praatten zij honderduit, amuseerden en stimuleerden elkaar, alsof ze elkaar net hadden ontmoet of zelfs hadden leren kennen, niet alsof ze samen van huis waren gegaan, de kinderen naar school hadden gebracht, zich tegelijkertijd hadden opgeknapt – misschien in dezelfde badkamer –, wakker waren geworden in hetzelfde bed, en alsof het eerste wat ieder van hen gezien had de vanzelfsprekende aanwezigheid van de ander was, en dat dag in dag uit gedurende heel wat jaartjes, want hun kinderen, die een paar keer met hen meekwamen, moeten ongeveer acht en vier jaar zijn geweest, een meisje en een jongetje, dat sprekend op zijn vader leek.

De elegantie waarmee de laatste zich kleepte was een tikkeltje ouderwets, maar zeker niet belachelijk of anachronistisch. Ik bedoel dat hij altijd goed gekleed ging, bij elkaar passende kleren droeg, maatoverhemden, dure, eenvoudige stropdassen, een lefdoekje dat uit het borstzakje van zijn colbert stak, manchetknopen en gepoetste zwarte veterschoenen – of suède

schoenen, aan het einde van de lente, als hij lichte pakken droeg – en dat zijn handen waren gemanicueerd. Ondanks dit alles maakte hij niet de indruk van een opschepperige manager of een patser. Hij leek eerder een man wiens opvoeding hem niet toestond anders gekleed de straat op te gaan, althans niet op een werkdag; bij hem was het iets vanzelfsprekends, alsof zijn vader hem had geleerd dat dat zo hoorde, vanaf een bepaalde leeftijd, onafhankelijk van de modes, die al verouderd zijn als ze ontstaan, en van de sjofole huidige tijden, waar hij zich niets van behoefde aan te trekken. Hij was zo klassiek dat ik nooit ook maar één extravagant detail aan hem ontdekte; hij wilde niet origineel zijn, hoewel hij dat uiteindelijk toch een beetje werd in dat café waar ik hem altijd zag, en zelfs in onze nonchalante stad. Het effect van ongekunsteldheid werd nog versterkt door zijn karakter, dat onmiskenbaar hartelijk en vrolijk was, maar niet joviaal (dat was hij bijvoorbeeld niet tegenover de obers die hij met u aansprak en op een ongebruikelijk vriendelijke manier behandelde, zonder familiair te worden); eigenlijk was het zijn frequente, bijna al te luidruchtige lach die een beetje opviel, maar in geen enkel geval aanstootgevend was. Hij kon lachen en deed dat hard, maar op een eerlijke, sympathieke manier, nooit alsof hij vleide of een toegeeflijke houding aannam, eerder alsof hij altijd reageerde op dingen die hij echt leuk vond, en dat waren er veel, een genereus mens, bereid om de komische kant van situaties te zien en grappen te waarderen, althans verbale. Misschien was het zijn vrouw die hij zo amusant vond, in haar geheel, er zijn mensen die ons aan het lachen maken ook al nemen ze zich dat niet voor, dat lukt hun vooral doordat ze ons opvrolijken met hun aanwezigheid, en dan is een kleinigheid voldoende om ons te laten lachen, we hoeven hen alleen maar te zien, in hun gezelschap te vertoeven en naar hen te luisteren, ook al zeggen ze niets bijzonders of is hun verhaal zelfs met opzet een aaneenschakeling van nonsens en gekkigheden, die we desondanks allemaal leuk vinden. Zo leken zij

voor elkaar te zijn; en hoewel het duidelijk een getrouwd stel was, betrapte ik hen nooit op een zoetig, aanstellerig of zelfs bestudeerd gebaar, zoals je ziet bij sommige paren die al jaren samenwonen en zo nodig moeten laten zien hoe verliefd ze nog zijn, alsof dat een verdienste is die hen waardevoller maakt of een versiersel dat hen verfraait. Het was veeleer alsof ze elkaar wilden plezier en sympathiek vinden dan dat het hofmakerij betrof; of alsof ze al voor hun huwelijk, of zelfs voordat ze een paar vormden, zo veel waardering en genegenheid voor elkaar voelden dat ze onder elke willekeurige omstandigheid elkaar spontaan zouden hebben gekozen – niet uit echtelijke plicht, noch uit gemakzucht of gewoonte en zelfs niet uit trouw – als partner of metgezel, vriend, gesprekspartner of medeplichtige, in de overtuiging dat alles, wat er ook mocht gebeuren of zich voordoen, wat er ook verteld of aangehoord moest worden, altijd minder interessant of amusant zou zijn met een derde. Zonder haar in het geval van hem, zonder hem in het geval van haar. Er was kameraadschap, en bovenal overtuiging.

Miguel Desvern of Deverne had prettige gelaatstrekken die iets charmant mannelijks uitstraalden, wat hem van een afstand aantrekkelijk maakte en me ertoe bracht te veronderstellen dat hij in de omgang onweerstaanbaar was. Waarschijnlijk trok hij eerder mijn aandacht dan Luisa, of was hij het die me dwong ook op haar te letten, aangezien ik haar weliswaar vaak zag zonder haar man – die verliet het café eerder en zij bleef bijna altijd nog even zitten, soms terwijl ze in haar eentje een sigaret rookte, soms met een of twee collega's of moeders van de school of vriendinnen, die zich een enkele keer op het laatst bij hen voegden, als hij al op het punt stond om afscheid te nemen – maar hem nooit heb gezien zonder zijn vrouw. Voor mij bestaat het beeld van hem in zijn eentje niet, alleen dat van hen samen (dat was een van de redenen waarom ik hem in het begin niet herkende in de krant, dat Luisa niet bij hem was). Maar onmiddellijk begon ik me voor hen beiden te interesseren, als dat het juiste werkwoord is.

Desvern had kort, dik en erg donker haar, alleen grijzend aan de slapen, waar het er een beetje kroeziger uitzag (misschien zouden er, als hij zijn bakkebaarden had laten staan, een paar ongepaste pijpenkrullen zijn verschenen). Zijn blik was kalm en toch levendig en vrolijk, met een sprankje naïviteit of kinderlijkheid als hij luisterde, de blik van iemand die het leven

gewoonlijk amusant vindt, of die niet bereid is het te laten verstrijken zonder te genieten van de duizend grappige aspecten die het behelst, zelfs te midden van moeilijkheden en tegenspoed. Weliswaar had hij daar waarschijnlijk erg weinig last van gehad, vergeleken met wat de mensen doorgaans overkomt, en dat moest ertoe hebben bijgedragen dat zijn ogen zo argeloos en glimlachend waren gebleven. Ze waren grijs en leken alles op te nemen alsof het nieuw was, zelfs wat zich dagelijks onbetekenend herhaalde, dat café aan het hooggelegen deel van de Príncipe de Vergara met zijn obers en mijn zwijgende persoons-tje. Hij had een kuiltje in zijn kin en dat deed me denken aan een dialoog uit een film waarin een actrice aan Robert Mitchum of Gary Grant of Kirk Douglas – dat herinner ik me niet – vraagt hoe hij het klaarspeelt om zich daar te scheren, terwijl ze het met haar wijsvinger aanraakt. Ik had elke morgen zin om van mijn tafeltje op te staan, naar Deverne toe te lopen, hem hetzelfde te vragen en op mijn beurt het zijne met mijn duim of wijsvinger aan te raken, vluchtig. Hij was altijd heel goed geschoren, inclusief het kuiltje.

Zij letten veel minder op mij, oneindig veel minder dan ik op hen. Ze bestelden hun ontbijt aan de bar en zodra dat geserveerd was namen ze het mee naar een tafel voor het grote raam aan de straatkant, terwijl ik aan een tafel verder achterin plaatsnam. In de lente en de zomer gingen we allemaal op het terras zitten en gaven de obers de consumpties aan ons door via een open raam ter hoogte van de bar, wat heen en weer geloop met zich meebracht en meer visueel contact, het enige wat er was. Zowel Desvern als Luisa wisselde wel eens een blik met mij, louter uit nieuwsgierigheid, zonder opzet en zonder die lang aan te houden. Hij keek nooit naar me op een insinuerende, bestraffende of arrogante manier, dat zou een teleurstelling zijn geweest, en zij gaf evenmin ooit blijk van wantrouwen, superioriteit of afstandelijkheid, dat zou ik vervelend hebben gevonden. Het waren zij beiden die bij me in de smaak vielen, zij

samen. Ik observeerde hen niet met afgunst, dat was het zeker niet, eerder met opluchting omdat ik vaststelde dat er in het echte leven iets kon bestaan wat mijns inziens een perfect paar moest zijn. En dit laatste werd nog versterkt door de mate waarin het uiterlijk van Luisa niet paste bij dat van Deverne, wat betreft stijl en kleding. Naast een man die er zo verzorgd uitzag als hij, zou je een vrouw hebben verwacht die net zo klassiek en elegant gekleed ging, hoewel dat a priori geen vereiste was, een vrouw die meestal een rok en hooggehakte schoenen droeg, kleren van Céline bijvoorbeeld, en oorhangers en armbanden die opvallend waren maar van goede smaak getuigden. Daarentegen wisselde zij een sportieve stijl af met een andere waarvan ik niet weet of ik die gedurfd of nonchalant moet noemen, in elk geval zonder frutsels en fratsels. Ze was net zo lang als hij, had een donkere huid, halfhang kastanjebruin, bijna zwart haar, en maakte zich heel bescheiden op. Als ze een broek droeg – vaak een spijkerbroek – combineerde ze die met een conventioneel jack en laarzen of platte schoenen; bij een rok droeg ze schoenen met een halfhoge hak zonder versiering, bijna dezelfde als die door veel vrouwen in de jaren vijftig werden gedragen, of 's zomers elegante sandalen die een paar slanke voeten toonden die klein waren voor haar lengte. Ik heb haar nooit met een juweel gezien en de tassen die ze droeg waren schoudertassen. Ze zag er net zo sympathiek en vrolijk uit als hij, hoewel haar lach minder welluidend was; maar even spontaan en misschien warmer, met haar stralende gebit dat haar gezicht iets kinderlijks gaf – ze moest sinds haar vierde jaar op dezelfde manier hebben gelachen, zonder dat ze er iets aan kon doen –, of het waren haar wangen, die rond werden. Het was alsof ze hadden afgesproken samen even op adem te komen voordat ze allebei naar hun werk gingen, na de ochtenddrukte van een gezin met kleine kinderen. Een tijdje voor henzelf, om elkaar niet los te laten te midden van het gekakker en nog even geanimeerd te praten, ik vroeg me af waar ze het over hadden

of wat ze elkaar vertelden – hoe kon het dat ze elkaar zo veel te vertellen hadden als ze samen naar bed gingen en opstonden en elkaar waarschijnlijk op de hoogte hielden van hun gedachten en wederwaardigheden –, van hun gesprek ving ik alleen maar fragmenten of losse woorden op. Op een keer hoorde ik dat hij haar ‘prinses’ noemde.

Ik wenste hun bij wijze van spreken alle goeds van de wereld, zoals je dat doet met de personages van een film of een roman voor wie je van het begin af aan partij hebt gekozen, al weet je dat hun iets ergs zal overkomen, dat er op een zeker moment iets mis zal gaan, omdat er anders geen film of roman zou zijn. In het echte leven hoefde dat echter niet zo te zijn en ik verwachtte hen elke morgen te blijven zien zoals ze waren, niet op een dag te hoeven ontdekken dat er een eenzijdige of wederzijdse vervreemding was ontstaan en dat ze niet wisten wat ze moesten zeggen, ernaar verlangden elkaar uit het oog te verliezen, met een gezicht dat over en weer irritatie of onverschilligheid uitdrukte. Ze waren het korte, simpele schouwspel dat me een goed humeur bezorgde voordat ik de uitgeverij binnenging om de strijd aan te binden met mijn megalomane baas en zijn lastige schrijvers. Als Luisa en Desvern een paar dagen afwezig waren, miste ik hen en zag ik meer op tegen de werkdag die voor me lag. In zekere zin had ik het gevoel dat ik bij hen in het krijt stond, want zonder dat ze het wisten of wilden hielpen ze me elke dag en stonden ze me toe te fantaseren over hun leven dat me smetteloos toescheen, zozeer dat ik blij was niet te kunnen nagaan of uit te zoeken of dat zo was, en op die manier mijn tijdelijke betovering niet te verbreken (het mijne vertoonde vele smetten en eerlijk gezegd dacht ik niet meer aan hen tot de volgende morgen, als ik in de bus het vroege opstaan vervloekte, dat me de das omdoet). Ik zou hun graag iets dergelijks hebben geboden, maar dat zat er niet in. Zij hadden waarschijnlijk niemand nodig, dus ook mij niet, ik was vrijwel onzichtbaar, uitgewist door hun tevredenheid. Slechts een paar

keer had hij, toen hij wegging na Luisa de gebruikelijke kus op haar mond te hebben gegeven – zij wachtte nooit zittend op die kus, maar stond op om hem die terug te geven –, een vage hoofdbeweging naar mij gemaakt, bijna een buiging, nadat hij zijn hals had uitgerekt en zijn hand half had opgestoken om de obers gedag te zeggen, alsof ik een van hen was, maar dan vrouwelijk. Zijn vrouw, die dat had opgemerkt, maakte een soortgelijk gebaar naar mij toen ik wegging – altijd later dan hij en eerder dan zij – dezelfde beide keren dat haar man op die manier zijn respect had betuigd. Maar toen ik met mijn nog lichtere buiging de hunne wilde beantwoorden, had zowel hij als zij hun blik al afgewend en zagen ze me niet. Zo snel waren ze, of zo voorzichtig.

Zolang ik hen zag wist ik niet wie ze waren of wat ze voor de kost deden, hoewel het ongetwijfeld om mensen met geld ging. Misschien waren ze niet steenrijk maar wel bemiddeld. Ik bedoel dat ze, als ze het eerste waren geweest, hun kinderen niet zelf naar school hadden gebracht, zoals ik zeker wist dat ze deden vóór hun pauze in het café, waarschijnlijk naar de Estiloschool die heel dichtbij was, hoewel er in die wijk, El Viso, meerdere zijn, gevestigd in opgeknapte villa's die vroeger 'hotelitos' werden genoemd, ikzelf ging naar een kleuterschool in de calle Oquendo, daar niet ver vandaan; ook zouden ze niet vrijwel dagelijks in dat buurtcafé hebben ontbeten en tegen negen uur naar hun respectieve werk zijn gegaan, hij iets eerder en zij een tijdje daarna, zoals bevestigd werd door de obers toen ik naar hen informeerde, en ook door een collega van de uitgeverij met wie ik later sprak over de macabere gebeurtenis en die, hoewel ze hen net zo oppervlakkig kende als ik, erin geslaagd was iets meer te weten te komen, ik veronderstel dat klets-kousen en achterdochtige mensen altijd een manier vinden om ergens achter te komen, vooral als het negatief is of als er een ongeluk aan te pas komt, ook al hebben ze er geen bliksem mee te maken.

Op een ochtend aan het eind van juni kwamen ze niet opdagen, wat niets bijzonders was en wel vaker voorkwam, ik nam

aan dat ze op reis waren of het te druk hadden om de adem-pauze te nemen waar ze blijkbaar zo van genoten. Daarna was ikzelf bijna een week afwezig omdat mijn baas me naar een stompzinnige boekenbeurs in het buitenland had gestuurd, hoofdzakelijk voor de public relations en om me namens hem belachelijk te maken. Bij mijn terugkeer lieten ze zich nog steeds niet zien, geen enkele dag, en dat maakte me ongerust, niet zozeer voor hen als wel voor mezelf, omdat ik plotseling mijn stimulans op de vroege ochtend kwijtraakte. Wat kan iemand gemakkelijk verdwijnen, dacht ik. Hij hoeft maar van baan te veranderen of te verhuizen en je hoort niets meer van hem en ziet hem nooit terug. Of zelfs maar andere werktijden te krijgen. Wat zijn puur visuele banden toch breekbaar. Dat was de reden waarom ik me afvroeg of ik niet eens een paar woorden met hen zou moeten wisselen, nadat ze me al zo lang en in een zo belangrijke mate hadden opgevrolijkt. Natuurlijk niet met de bedoeling hen lastig te vallen of de korte tijd die ze in elkaars gezelschap verkeerden te verstoren of omgang buiten het café voor te stellen, natuurlijk niet, daar was geen sprake van; ik wilde alleen maar uiting geven aan mijn gevoelens van sympathie en mijn waardering, hun vanaf die dag goedemorgen wensen en me daardoor verplicht voelen afscheid te nemen als ik het was die op een dag wegging bij de uitgeverij en geen voet meer in die buurt zou zetten, en hen een beetje te verplichten hetzelfde te doen als zij het waren die werden overgeplaatst of hun gewoontes veranderden, zoals een winkelier uit de buurt ons pleegt te waarschuwen dat hij zijn zaak gaat sluiten of verkopen, of zoals wijzelf bijna iedereen waarschuwen als we op het punt staan te verhuizen. Dat we ons er op zijn minst bewust van zijn dat we mensen uit onze dagelijkse omgeving niet meer zullen zien, ook al hebben we ze altijd van een afstand of op een zakelijke manier gezien, vrijwel zonder op hun gezicht te letten. Ja, iets dergelijks doet men gewoonlijk.

Dus vroeg ik het uiteindelijk aan de obers. Die antwoordden dat het paar, voor zover zij hadden begrepen, al met vakantie was gegaan. Dat leek me eerder een veronderstelling dan een feit. Het was een beetje vroeg, maar er zijn mensen die de maand juli, als de hitte verzengend is, liever niet in Madrid doorbrengen, of misschien konden Luisa en Deverne het zich permitteren twee maanden weg te gaan, ze leken rijk en vrij genoeg (wellicht hing hun salaris van henzelf af). Hoewel ik het betreurde dat ik tot september niet zou beschikken over mijn kleine stimulans in de vroege ochtend, stelde het me ook gerust te weten dat die er dan weer zou zijn en niet voorgoed van de aardbodem was verdwenen.

Ik herinner me dat ik in die dagen een krantenkop was tegengekomen die ging over een Madrileense zakenman die door messteken om het leven was gebracht en dat ik snel de pagina had omgeslagen, zonder de hele tekst te lezen, juist vanwege de illustratie bij het bericht: de foto van een man die midden op straat op de grond lag, op de rijweg, zonder colbert of stropdas of overhemd, of met het hemd open en de slippers buiten de broek, terwijl de mensen van de SAMUR* probeerden hem te reanimeren, te redden, midden in een plas bloed en dat witte overhemd doorweekt of besmeurd, of dat stelde ik me voor toen mijn blik erop viel. Door de hoek waaruit die foto was genomen was zijn gezicht niet goed te zien en ik bleef er hoe dan ook niet naar kijken, ik verafschuw die hedendaagse manie van de pers om de lezer of de kijker de meest barbaarse beelden niet te besparen – of het zijn deze laatsten die erom vragen, al met al geschifte types; maar niemand vraagt ooit meer dan wat hij al kent en wat hem gegeven is –, alsof de beschrijving met woorden niet voldoende zou zijn en zonder ook maar de minste tact ten aanzien van het beestachtig behandel-

* Servicio de Asistencia Municipal de Urgencia y Rescate, gemeentelijke dienst voor het verlenen van hulp bij spoedgevallen en reddingsoperaties.

de individu, dat zich niet meer kan verdedigen of beschermen tegen de blikken waaraan hij zich nooit zou hebben blootgesteld als hij bij bewustzijn was geweest, zoals hij zich niet aan onbekenden of bekenden zou hebben vertoond in badjas of in pyjama omdat hij vond dat hij er dan onverzorgd uitzag. En hoe kan men een dode of stervende man fotograferen, helemaal als er geweld aan te pas is gekomen, het lijkt mij een schande en een totaal gebrek aan respect voor degene die zojuist een slachtoffer of een lijk is geworden – als je hem nog kunt zien is het alsof hij niet helemaal dood is of niet helemaal tot het verleden behoort, en dan moet je hem de kans geven echt te sterven en de tijd vaarwel te zeggen zonder publiek of ongewenste toeschouwers –, ik ben niet bereid om deel te nemen aan die gewoonte die ons wordt opgelegd, ik heb geen zin om te kijken naar wat men ons opdringt of waarnaar men ons bijna dwingt te kijken, om mijn nieuwsgierige en ontzette ogen te voegen bij die van honderdduizenden wier hoofden, terwijl ze observeren, met een soort ingehouden fascinatie of ongetwijfeld met opluchting denken: degene die ik hier voor me zie ben ik niet, het is een ander. Ik ben het niet, want ik zie het gezicht en dat is niet het mijne. Ik lees zijn naam in de krant en die is niet de mijne, die stemt niet overeen, zo heet ik niet. Het is een ander die aan de beurt was, wat zou hij hebben gedaan, in wat voor wespennesten of in welke schulden zou hij zich hebben gestoken of wat voor verschrikkelijke schade zou hij hebben veroorzaakt dat men hem met messteken heeft omgebracht? Ik bemoei me nergens mee en ik maak geen vijanden, ik houd me afzijdig. Of ik bemoei me er wel mee en breng iemand letsel toe, maar men heeft mij niet gesnapt. Gelukkig is de dode die ons hier getoond wordt en over wie men praat een ander en ben ik het niet, dus ben ik veiliger dan gisteren, gisteren ben ik ontsnapt. Deze arme duivel hebben ze daarentegen te pakken gekregen. Geen moment kwam het in me op dat bericht waaraan ik voorbijging te associëren met de

aardige, vrolijke man die ik dagelijks zag ontbijten en die zonder het te beseffen, samen met zijn vrouw, zo grenzeloos vriendelijk was mij op te beuren.